

XXIII Międzynarodowa i Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna pt. „Onomastyka kulturowa”

DANUTA LECH-KIRSTEIN*

W dniach 19–21.10.2023 r. na Uniwersytecie Opolskim odbyła się hybrydowo XXIII Międzynarodowa i Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna pt. „Onomastyka kulturowa”. Głównym organizatorem wydarzenia był Instytut Językoznawstwa Uniwersytetu Opolskiego, a współorganizatorami – Polska Akademia Nauk, Polskie Towarzystwo Onomastyczne oraz Opolskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. W mowach otwierających przedstawiciele organizatorów podkreślili wagę badań onomastycznych w Polsce i na świecie, a także zwrócili uwagę na przesunięcie obszaru zainteresowań w kierunku interdyscyplinarności. Głos zabrali m.in.: dyrektor Instytutu Językoznawstwa Uniwersytetu Opolskiego prof. dr hab. Jolanta Nocoń, przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego XXIII Międzynarodowej i Ogólnopolskiej Konferencji Onomastycznej dr hab. Danuta Lech-Kirstein, prof. UO, a także dyrektor Instytutu Języka Polskiego PAN prof. dr hab. Maciej Eder oraz prezes Zarządu Polskiego Towarzystwa Onomastycznego dr Wojciech Włoskowicz.

Ta prestiżowa konferencja odbyła się pod patronatem honorowym rektora Uniwersytetu Opolskiego prof. dra hab. Marka Masnyka, wojewody opolskiego

* <https://orcid.org/0000-0002-3467-7824>, Uniwersytet Opolski, Opole, Polska, dlech@uni.opole.pl

Sławomira Kłosowskiego, marszałka województwa opolskiego Andrzeja Buły oraz prezydenta Opola Arkadiusza Wiśniewskiego. Do komitetu honorowego weszli również: prof. dr hab. Artur Rejter – przewodniczący Komisji Onomastycznej PAN, dr hab. Artur Gałkowski, prof. UŁ – członek Zarządu International Council of Onomastic Sciences (ICOS), przewodniczący Grupy Terminologicznej ICOS, przewodniczący Komisji Onomastyki Słowiańskiej przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów oraz prof. dr hab. Elżbieta Dąbrowska – przewodnicząca Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

Projekt został dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Edukacji i Nauki w ramach Programu „Doskonała Nauka II”, ze źródeł finansowych z zakresu Upowszechniania i Promocji Działalności Naukowej PAN, a także ze środków otrzymanych od Samorządu Województwa Opolskiego i Miasta Opola.

Jak zauważono, w ostatnich latach w onomastyce obserwuje się zwrot w kierunku badań interdyscyplinarnych, ujmujących język jako zwierciadło procesów historycznych, społecznych, politycznych i kulturowych. Onomastyka, podobnie jak lingwistyka kulturowa, mieści się w nurcie lingwistyki antropologicznej, u podstaw której leży przekonanie o kulturowym charakterze języka – źródle wiedzy o sposobie myślenia człowieka o świecie. Odchodząc od autonomicznego spojrzenia na język i opisu języka samego dla siebie, wyznacza ona badaczowi poszerzone pole zainteresowań. Zwrot kulturowy w badaniach onomastycznych powoduje otwarcie się na metodologie etnolingwistyki, lingwistyki kulturowej i antropologicznej oraz pojęcie językowego (onimicznego) obrazu świata. Kognitywne ujęcie onimii pozwala widzieć nazwy własne jako nośniki wartości, na nowo kategoryzować i klasyfikować nazwy własne, zwracać uwagę na nazwy prototypowe i stereotypowe. Szczególnym zainteresowaniem obejmuje się nazwy własne na pograniczach kulturowych, etnicznych, językowych, religijnych i geograficznych, a także nazwy określonych desygnatów w różnych kulturach i językach. Interesującymi zagadnieniami stają się też funkcje nazw własnych w dyskursie (także wtórne, m.in. kulturotwórcza, ludyczna, pragmatyczna, marketingowa czy perswazyjna).

Zaproszenie do tak zakrojonej dyskusji przyjęło ponad 100 naukowców z różnych ośrodków naukowych z Polski i zagranicy (z Czech, Słowacji, Ukrainy, Litwy, Niemiec, Węgier), w tym czołowi przedstawiciele onomastyki, autorzy opracowań słownikowych, encyklopedii, przewodniczący

polskich i międzynarodowych komisji i stowarzyszeń. Pieczę nad poziomem merytorycznym sprawowali profesorowie reprezentujący te stowarzyszenia i instytucje naukowe: PhDr. Žaneta Dvořáková, Ph.D. (Akademia Nauk Republiki Czeskiej), prof. Mgr. Jaromir Krško, Ph.D. (Uniwersytet Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy, Słowacja), prof. dr hab. Halina Kurek (Uniwersytet Jagielloński), Dr.h.c. prof. PaedDr. Pavol Odaloš, CSc. (Uniwersytet Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy, Słowacja), prof. Jaroslav Redkva (Państwowy Uniwersytet Narodowy im. J. Fedkowycza w Czerniowcach, Ukraina), prof. dr hab. Elżbieta Rudnicka-Fira (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), prof. dr hab. Katarzyna Skowronek (Instytut Języka Polskiego PAN w Krakowie), PhDr. Pavel Štěpán, Ph.D. (Akademia Nauk Republiki Czeskiej) oraz prof. dr hab. Ewa Wolnicz-Pawłowska (Uniwersytet Warszawski).

Obrady plenarne XXIII Międzynarodowej i Ogólnopolskiej Konferencji Onomastycznej otworzył prof. dr hab. Artur Rejter, który w referacie pt. *Badania onomastyczne a nowa humanistyka* skupił się na możliwościach włączenia onomastyki w obszar badań humanistyki cyfrowej, humanistyki zaangażowanej, humanistyki kognitywnej, posthumanistyki i humanistyki artystycznej.

Następnie prof. dr hab. Halina Kurek przedstawiła *Nazwy własne jako „leksemy kulturowe” na polskich pograniczach wewnętrznych*, a prof. Jaroslav Redkva zarysował studium porównawcze systemów ojkonomicznych obszarów etnicznie mieszanych (*Ойконімія західної України та східної Польщі як свідчення культурної спадщини українців та поляків*).

Antroponimii dotyczyły referaty prof. dr hab. Renaty Przybylskiej pt. *Imiona jako nośniki wartości*, a także prof. dr hab. Elżbiety Rudnickiej-Firy *Przenikanie języków i kultur na przykładzie średniopolskiej antroponimii Krakowa*. O wtórnych funkcjach antroponimów mówił też PhDr. Pavel Štěpán, Ph.D.: *„Každé písmeno je energie.” K sekundárním funkcím antroponym*. Prof. Mgr. Jaromir Krško, Ph.D. w swym referacie *Komplementarita výskumov jazykovej krajiny a onomastiky* poruszył temat związku onomastyki z badaniami krajo-brazu językowego, analizując zabytki cmentarne, a PhDr. Žaneta Dvořáková, Ph.D. (*Předválečné změny židovských příjmení. Sonda do pražských matrik narozených 1867–1918*) omówiła problem zmian nazwisk czeskich Żydów będących częścią procesu ich asymilacji.

Pozostałe referaty plenarne ukazywały konteksty kulturowe w różnych obszarach funkcjonowania onimii. Urbanonimii poświęcił swoje wystąpienie prof. dr hab. Mariusz Rutkowski (*Polska toponimia miejska jako zbanalizowany*

kanon kultury), który przedstawił toponimy miejskie jako nośniki wartości i pamięci. Dr hab. Agnieszka Myszka, prof. UR opisała nowy typ chrematonimów nazywających pojedyncze obiekty użytkowe, mocno zindywidualizowanych i emocjonalnych (*Nazwy niekomercyjne (prywatne) jako typ chrematonimów użytkowych*). Referat prof. dr hab. Katarzyny Skowronek pt. *Nazwy własne a kultura ezoteryzmu (na materiale polskiej prasy przedwojennej 1919–1939)* pokazał przydatność onomastyki tekstu i dyskursu do analiz funkcjonujących w historii idei kulturowych. O zmianach w terminologii onomastycznej mówił Dr.h.c. prof. PaedDr. Pavol Odaloš, CSc. (*Vplyv jednotlivcov a generácií na onomastickú terminológiu*), a referat Dr. Christiana Zschieschanga dotyczył stanu badań nad nazwami własnymi Instytutu Łużyckiego (*Za Nysą – nazwy własne w pracach Instytutu Łużyckiego. Stan obecny*).

Podsumowaniem obrad plenarnych był referat dra hab. Artura Gałkowskiego, prof. UŁ pt. *Kompetencja onomastyczna w edukacji językowo-kulturowej*, w którym autor podkreślił, że nazwy własne nie tylko „są”, ale też „mówią” jako „teksty kultury” i swego rodzaju „historie/narracje”, a także „kulturemy” i jako takie powinny być przedmiotem dydaktyki.

Piątkowe i sobotnie obrady w sekcjach dotyczyły przede wszystkim badań materiałowych w podstawowych działach onomastyki: antroponimii, toponimii, urbanonimii, chrematonimii, medionimii i onomastyce literackiej, ale dotyczyły też nowych tematów i metodologii: onimicznego obrazu świata, badań korpusowych czy dyskursologicznych.

Obrady przebiegały w dobrej i sprzyjającej dyskusji naukowej atmosferze. Znaczne zainteresowanie omawianą tematyką oraz duża różnorodność metodologiczna potwierdziły, że onomastyka jest dyscypliną otwartą, a nowe zjawiska językowe mogą inspirować do dalszych badań. Tym samym uzasadniono organizację kolejnych konferencji z tego cyklu. Następne spotkanie na temat nazw własnych w dyskursie zaplanowano w 2025 r. w Katowicach.